SPISY ADOLFA HEYDUKA

LV.

SLOVENSKU

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

LV.

SLOVENSKU.

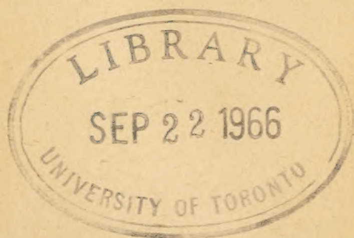
NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE.

ADOLF HEYDUK:

SLOVENSKU.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE.

Tiskem „Unie" v Praze.

HVIEZDOSLAVOVI

BRATŘÍM SLOVÁKŮM.

Mé srdce krvácí a hruď se třese,
když znícen myslí tebe vzpomínám,
a duch můj bloudí v bolestí tvých lese,
ty lide slovenský, jejž rád tak mám.

Mé srdce krvácí, má píseň pláče
a poraněným křídlem slétá níž,
kde zloba stíhá tě jak jestřáb ptáče
a z ráje pěvců dravčí chce mít říš.

Mé srdce krvácí a hruď mi puká,
jak v posměch vzata je tvá krásná řeč,
jak stýská si tvá píseň sladkozvuká
a rzí jak hlodán Matúšův je meč.

Mé srdce krvácí a hlava klesá,
když katím toporem, mstou rozechvět
tvůj divý pastorek ti v lebku tesá
a lstí svých lasem chytá dětí květ.

Mé srdce krvácí a zrak mě pálí,
hněv pěst mi zatíná, vzdor zvedá páž
na krutost těch, jichž zlob nezdolné skály
jak Kristus kříž na shrblém pleci máš.

Mé srdce krvácí a hruď se svírá,
a do čela mi brázdy oře žal,
když květy ducha tvého dravost sbírá,
jíž k ochraně tvůj upružen je sval.

Mé srdce krvácí — já s tebou hynu,
ty lide můj — ty drahý brate náš;
co platno vše, že na srdce tě vinu,
když z mého náručí se vymykáš?

Což necítil's, jak bratské srdce buší,
když na ňadra jsi naše hlavu dal,
což neslyšel's nás srůstat v jednu duši
a stejný s tvým v ní plakat stesk i žal?

Což necítil's týž plamen v žhavé krvi,
když v úzkostech jsi naši ruku chyť'?
Což nepoznal's, že bratří jsme si prví,
že jeden jazyk jsme a jeden lid?

Proč různit má nás proužek země pouze,
což nepronikä láska hradby hor,
či může vroucí překážeti touze
vln času rozkvašený vztek a spor?

Nám stejný žal jak tobě srdce sžírá,
a ve zjizvených ňadrech stejný hněv
v pěst křečovitě pravici nám svírá
a v líce rozpálenou žene krev.

Tvůj výkřik každý nám též v prsou hoří
a v bouř v nich mění bolestný tvůj vzdech;
tu můru, jež tě dnem i nocí moří,
my cítíme ji s tebou v hrozných snech.

My s tebou neseme svaz jařma klatý
a nezdolnou tu tíhu rabských pout,
v něž činy tvé i myšlenky jsou jaty,
a z nichž ni duchem nelze uniknout.

My všecko s tebou neseme i vlečem,
jen nezoufej, jen vytrvej, buď svým,
co nelze vysekat teď ostrým mečem,
to dobude si právo s vědomím!

Ať záští ondy křižovalo Krista,
přec vítěz pravdy z temna hrobu vstal,
ač žoldnéřové nehnuli se s místa,
jež křivý soudce za strážce mu dal.

Nes, vytrvej, sil ducha muk svých žárem,
tuž křídla odvahy, výš vzlétej, výš,
pak vlkům hrůz, již rvou tě křivdy spárem,
k své touhy slunci spíše doletíš.

Svou duši chraň, svých otců jazyk svatý,
nechť zlatem zvoní odrodilců svod,
bdi! Za Jidášův peníz Bohem klatý
a skývu chleba nedávej svůj rod!

To žhavý peníz pekelné je ráže,
sám satan zradě do ruky jej vtisk',
a co chce ten, co žádá a co káže,
to není tvůj, to pouze jeho zisk. —

Svou k naší přiviň umučenou duši,
svou v naši tiskni uhnětenou dlaň,
pak jedem záhuby tě neporuší
všech nejlítější odrodilství saň.

Proč nemáme si padnout do náruče
a nepustit se v blahém štěstí již,
když mrzká zloba do tváře nám tluče?
Hruď při hrudi se ubráníme spíš!

Vždyť v srdci Tater dosud orli hnízdí;
těch nevyplení zloby černá káň,
jež dravčím klektem nivy pěvcův hyzdí
a Podunají širošírou pláň!

A svahy krkonošské posud hostí
ne kmenů jen, i srdcí svěží les,
jejž nevyvrátí vichor mračných zlostí,
nechť se vším peklem naň se lítí běs.

Nuž k druhu druh se řaď, brat druž se k bratu,
co různo doposud, žár krve spoj!
Co laso lsti nám pak, co topor katů?
Co proti svaté pravdě klamů roj?

Co proti slunci smečka mračných draků?
Co proti právu zbraň a lotrů dav?
Blesk z mužných, Bohem roznícených zraků
v prach kácí saň i s miliony hlav!

Zas silným buďme svazkem Svatopluka,
ne každý slabý orůzněním prut;
kde srdce v srdci jest a v ruce ruka,
tam národ jako z ocele je skut.

Kde vůle však se různí, síla tříští,
tam nemůž' plodný život v duších vřít —
líp nežli porůznu jít k popravišti,
jest s bratry bojovat i žít i — mřít! —

SLOVENSKU.

I.

Do země pohádkových krás i žalů,
kde žasne hned, hned pláčem rudne hled,
jež stulená je v klíně horských valů,
rád jako bratr bych vás družně veď'
a ukázal vám hory, lesy, nivy
a plesa křišťálná a různé divy,
jež v lásce odvěké zde ukryl Bůh,
než bratrům vzal je cizí dobrodruh
a jako zvykem divých Asiatů,
jim vládne po způsobu lítých katů.

Tam hleďte výš, kde klade závoj zlatý
v úsměvu ladném slunce na Karpaty!
Již s jasným zrakem ples těch mořských očí
vod křišťál štědře spouští do úbočí,
by orným polím uštědřily vláhy,
jimž prchá jaro tady, žel, tak záhy

a na hliněnou půdu temné chyše
mráz pohněvaný od severu dýšel!

A přec když zima tady zavévodí,
Bůh s útěchou zde k milým lidem chodí,
jim na hruď ruku klade, učí zpěvu,
by měli náhradu běd pro úlevu.
Tu všude z chyší písně zahlaholí — — —.
Což teprv lid kdy zavýská si v poli!
Své opouští pak slamou kryté stánky,
by zpěvně pohovořil se skřivánky
a dívky, v zimě doma popelkou,
jdou v pole zavýskat si s křepelkou,
a junák, nežli stoupne ku pluhu,
si pérko svíjí z květů na luhu.

Jak prostičký, leč přemilý tu lid!
Jak pohostinný, přímý bez úskoku;
na vlídném líci důvěrný dlí klid
a důmyslná hloubka v jasném oku!
Své srdce dělí v lásce s chudším bratem
a věrně ukrývá jej v srdci zlatém.
Co ondy měl, čím před světem se chlubil,
vše divokrutý vzal mu nájezdník,
on jeho děti, jeho statky zhubil
a v nejtajnější horské skrýše vnik';
on jeho švarný osvojil si šat
a popletené navěsil naň cetky,
z vin jeho spěchal divě bursovat,
pak rozpínal své opeřené letky

a rval a kloval vše, co v odpor bylo,
až staré blaho krev zde vycedilo!

Vše, hory, kotliny i strmé stráně
a rozvlaky a nízké kopčiny
jsou z všemohoucí štědré ruky Páně
slovenské darem drahé otčiny;
ba lidský život náš je věru krátký,
by veškeré ty krásy okem stih':
Jdeš jako v snách z pohádky do pohádky
a všude tlum krás ladně peřestých!
Tu hory jako věčné hradby stojí,
tu řeka jde jak živý zlata zdroj,
tu cudné dívky v utěšeném kroji,
tu děti, jako zlatých včelek roj.

Ó země netušených krás a vnad,
již pilnost přeměnila ze skal v sad,
v němž všecko utěšeně, svěže bují,
proč také bouře tebe stále rují?
Proč ustavičně dlouhé po roky
máš týrána být vášní otroky? —
Ó, slovenský ty v horách skrytý ráji,
v němž horské říčky na varhany hrají
a horské kmeny, pološeptem, v taji
své vonné modlitby výš vysílají!
Vše krásno zde, co štědrou matky rukou
mať příroda sem snesla v hojný dar:
Hruď lidská s písní dumně sladkozvukou,
jas nebes s kouzlem zkvétajících jar,

ty horské nivy plné vonných květů
a žvatlajících bystřin hbitá směs,
ptač zpívající čilém na poletu
hned z lesa v luh, hned z luhu v bujný les,
ty věkovité převelebné hory,
jež bílé hlavy tyčí do oblak
a modlí se jak němých mnichů sbory,
až černé kápí na ně hodí mrak,
ten krásný lid, jak kmeny vzrostlých buků,
jež za pohody pěstil bděle čas,
a jemuž nikdo v světě nedal ruku,
ač ondy pro něho i mřel, všem v žas!
Ten lid, jenž bez lsti jest prost všeho klamu
a jako ptáče v hnízdě důvěřiv,
jež dravci hadu samo vlétá v tlamu,
když lstivě úlisným mu okem kýv';
ty ladné ženy plných, svěžích svalů,
jež v orbě samy horský táhnou pluh,
když v staré bídy ustavičném žalu
jich prosby nijak nechce slyšet Bůh;
ta skvostná jezera a snivá plesa,
jež plna obrazův a temných snův
Bůh jako safírový klenot vsadil
do obrovitých horských prstenův,
ty něžné duše krásných útlých dětí,
jimž z oblé tváře svítá nebes zář,
a jež chce mocí vláčet do prokletí
práv lidských snědý loupežník a žhář,
a všecko, všecko v soulad-li to shrnem,
jest nepřátelům v očích ostrým trnem!

Ó Slovensko! Ty krásný skvoste boží,
kdo na tvém klíně hlavu k spánku složí,
sní o ráji; vše samý je tu květ:
Jsouť růže dívčí ústa; každý ret
pln líbezných je pohádek a písní,
jež milé duše v drobných síňkách vysní,
když odpočít jim těžké po únavě,
a jimiž kvésti každé přáno hlavě.
Zpěv všude ozývá se na salaši
i na pastvě, kde volné vánky dují,
kde chlapci, stádce-li jim vlci plaší,
je zahubí a búčky přeskakují,
a otáčíce sekeřicí svojí
vždy k obraně jsou hotovi a k boji,
skrz horské kdyby chránící je mlázi
se na ně náhle shlukli noční vrazi
a uloupit jim chtěli osoh*) pole.
Vždy pohostinnost dlí při jejich stole
a odhodlaná síla mužně brání
těch dobrých chatek kol trenčanských strání,
v nichž zbožný lid, než přes práh šine nohu,
vždy důvěřivě obrací se k Bohu.

A přec ten Bůh jich nedbá v nebezpečí,
když chtí mu zpívat otců rodnou řečí,
a dnem i nocí modlitbou mu vděčí;
on nechává je vraždit mečem vrahů
pln lhostejnosti na kostelním prahu

---

*) prospěch.

a nechává jich matkám loupit děti;
nic, nikdy na jich prosby neodvětí!
Proč, Bože mocný, přes tisíc už let
ten dobrý lid má zlobou býti klet?
Proč trnitou jsi vykázal mu dráhu,
proč krví svou má barvit vlny Váhu?
Proč zmírat má v slz ustavičném ronu
na krásných březích Kysúce a Hronu?
Proč žít a trpěti má bez ustání,
jak drobná ptač od orlů na Kriváni?
Proč pod prostými krovy rodných chat
žít nemůže, proč má jen umírat?
Proč nelítostně po tak dlouhé časy
růst necháváš jich polím drobné klasy
a velké, hojné jejich týrateli,
jenž jako otrokům jim pyšně velí,
a jejichž dětem jazyk z hrdla trhá
a krví jejich duší hříšně mrhá?
Proč dáváš rváti jejich sadů sněti
a odcizovat jejich krásné děti?

Což síla Tvá těch lític nedosáhá?

Zda nemá plakati tu Slovač drahá,
když vlastní zemí bloudí jako cizí
a zří, jak všecko, svým co měla, mizí,
jak tygři půdu její spárem ryjí
a z krve její živí se a tyjí?

Ó vyloupená skříně skvostných krás,
kdy objevíš se světu šťastnou zas,

kdy objevíš se vítěznou a volnou,
kdy spojíme *svou* v radost obapolnou,
v mohutný chorál vítězství a síly,
kdy budem zas, co za Jiskry jsme byli,
kdy ostré zbraně odpočinou v klíně,
jak po vítězství Matúš na Trenčíně?
Kdy hrdě velet budeš pekla káni,
kdy běsnost zavoláš k odpovídání,
kdy rozsoudíš už nad vším zlem, jež páše,
a vrahům řekneš: Dost! Ta zem je naše?

Ó vzněť už, země má, svou duše vatru
a hlasně zavolej: Stůj bratr k bratru,
stav k Slovanu se člověk k člověku,
jak v lůně tvém dřív bylo od věků!
Ó matko Slávo, kdy že zavoláš:
„Pojď, Slováče, vždyť drahý syn jsi náš,
pojď, s dětmi druhými se v jedno sluč
a v půdě otců znova rosti, puč,
květ vydej už a sladký práce plod,
pojď, v jeden kmen se sluč a v jeden rod
a v srdce jediné, jež vroucně buší
a v jednu myšlenku a v jednu duši,
vždyť matce Slávě po Tobě se stýská
a volá Tě. Hle, na Tatrách se blýská!“ —

II.

Motto: Zora puca, bit će dana!
Preradović.

Na Bílé Hoře zdeptala nás zášť,
smrt zrubané nás potopila v krvi
a vrhla na nás hanby černý plášť,
svět stáhl pohrdavě svoje brvy,
krutost nás hnala hrůz svých do propasti
a vrazi práva žili z darů vlasti,
již k loupežím svým poutali a víží —
teď zoře svítá, bílý den se blíží!

Slyš, z dálné dálky slyšet mocný hlas,
jenž těchou zalétá k nám ze zámoří:
Vzmuž vlasti se! Bdi, budiž volna zas!
Bůh svobody v čas mocné divy tvoří,
on s právy přichází a pouta láme,
nuž, my mu srdce, duše podáváme,
vrah nepřítel nás víc už neponíží,
teď zora vychází a den se blíží!

Buď volným, lide, ve své vlastní říši,
buď volným sám a s Tebou Slovák brat,
jenž úpěl zpívaje si v horské tiši
a jejž duch pravdy nedá utýrat;
svou vlast si braň a miluj rodný lid,
dbej půdy své a pěstuj mír i klid
a miluj ty, kdo s nebe na vlast shlíží;
jest zora zde a štěstí tvé se blíží!

Nuž vpřed, zrak výš a ruce na zástavu,
ten svobody a práva drahý skvost,
zas budeš volným jedincem — i v davu
ať hostitel to už, neb družný host.
Tak věrně vytrváme, v lásce boží,
a nesvornosti vyplenime hloží,
jak káže Svoboda a pravá ctnost —
s tím v Bohu vytrváme na věčnost!

III.

Hleď, Bože, na Svůj pod Tatrami lid,
jejž stálá křivda moří, stálý strach;
jenž neví, co je úleva, co klid,
jejž stíhá bezpráví a hubí vrah,
an za pána se jemu zpupně staví
a děti jeho stíhá, rve a dáví!

Hleď, Pane vznešený, patř na ty kraje,
kde bezpráví a živá bída zraje,
kde vládne nenávist, zášť kosí luh,
kde místo koní ženy vlekou pluh
a z klasů polí jejich pýcha hýří,
kde hladem hynou práva bohatýři,
kde v příšery se kupí černé mraky;
hleď s útrpností na nás, na Slováky! —

Ó, Tvůrce, viz, kde záštity už není,
kde trýzní umírají pokolení,
jež vzdělala ty nivy a ta pole,
jež lesy osázela skály holé,
jež tarasila bystřin divé toky
a byla zde už před tisíci roky,
než do jich domků útulných a chat
se zbraní dobyl běsný Asiat
a tiché lidi zahubil a pobil...
Ó, Bože, viz, co spáchal vše a zrobil!

Co spáchal na těch, kteří v dobách zlých
hráz, hradby stavěli mu z dětí svých
a mužně chránily jej svými těly,
když rod mu mocí vyhubiti chtěli,
jak zvykem všude jim je, kde se zjeví, —
teď vraždí nás; což duch Tvůj o tom neví,
což klamán jsi a netušíš to ani?
Ó, nebes vládče, otče, smilování! —

Nevíš, že potomci jsou lidí těch,
již, mužnost v srdcích, jarost na křídlech,
už tenkrát obránili svého práva,
když Jiskra vojvůdcem byl Ladislava
a orlí křídla připial k jeho slávě,
když seřadil se mlčky k boji na Oravě?

A časy mlčky hynou, nové běží,
hleď, světům vzdělaným se vlasy ježí,
jak zbíjeni jsou asiatskou sběří;

ó hleď! kdo neviděl, ten neuvěří
a myslí jen, než pravda činy pozná,
že bajka to jen ukrutná a hrozná,
co ukrutník a sveřepec tam páše
a všecko, všecko vraždí, co je naše!
Když lid náš spěchá, by se modlil k Bohu,
tu jako stádo běsů děsných rohů
štve na lid nepřítel své služné dráby
a bije je, jim s těla trhá háby
a bodá, v smíchu v děti střílí, píchá
a nedbá, týrá, pokud dítě dýchá,
až usne navždy na své půdě rodné,
a pak je ještě vztekle v ústa bodne,
zkad proudily se dříve sladké zpěvy!
Ó, viz ty hrůzy, Pane, viz ty zjevy!

Vrah nezná soucitu, ni smilování
a vraždí vše, kdo odkaz otců brání:
Tu sladkou řeč, jež dálné kraje zlatí,
již proto vyhubit chtí běsní kati,
by vládli v domnění své mysli kletém,
že mohli by snad vládnout celým světem!

Ó, Pane převznešený, viz, ó viz,
jak stále více šíří se ten hnis,
jenž mozky zpupných sveřepců těch plní!
Viz, krev Tvých dětí po městech se vlní
i po nivách a všude k nebi křičí;
ó zastav divou saň, jež běsně řičí
a na bezbranné odvážně se vrhá

a matky, děti sápe, muže trhá;
už hbitě laso vrhni ruče na ni,
lid tichý, ubohý se darmo brání,
vždy povalen je — vrah se jenom směje —
kdo pomůže, Bůh náš-li nepřispěje?

Když přijdem světit svoje klidné chrámy,
své ozbrojené vysílají chámy,
již běsné neplechy a vraždy tropí,
již kostel vřelou lidskou krví kropí; —
na místě kadidla jim zápach prachu,
na místě zpěvu zní kol křiky strachu
a chrapot vražděných a sirot lkání
a bledou tvář zakrývá smilování
před hrůzou babylonské neplechy —
a nikde pomoci a útěchy!

Prosáklá krví otecká je půda,
kreỽ našich dětí je to, našich žen,
té plná každá brázda, každá hrúda;
zpěv našich žen se změnil v pláč a sten;
křik bolesti výš k nebi volá z prsti,
kde rozpoutal se asiatský hněv;
kdo stisknou takou hroudu ve své hrsti,
těm z ní se prýští mučednická krev!

Spěš, Tvůrce, spěš chrám zbořit lotří pýchy;
již vyvršeny jsou jich běsné hříchy
a z dětí těch, již za Tě život dali,
již vyhnanci a žebráci se stali,

a není útěchy ni záštity,
ó spěš, pomoci můžeš jenom Ty!

Ó nedej ubližovat svému lidu,
ne po sveřepců zákonu je suď,
leč po Kristu, jejž On všem vepsal v hruď,
jenž k právu vede, k lásce všech a klidu;
jenž stejně odplácí a stejně tresce,
a jejž vrah popírá a poznat nechce.
Ó, svaž ty ruce, které bratra bijí,
a zažeň vlky, na lidskost již vyjí!
Ó, nedej vraždit zotročilých těla,
a pokoř saň, jež vrahům v ňadra vjela
a slávské děti napadá a kouše!
Zab vzteklé vlky v bílých ovcí rouše,
již na důvěrné vrhají se stádce;
vždyť nejvyšší jsi Pán a světa vládce!
Ó, vezmi utýrané na milost
a zakřikni roj zběsilců: Už dost!

Jsi králem ubohých těch jako náš,
jsi mstitel vrahů, jařmených jsi stráž,
Tvým zvolencem je dřív ten horal chudý,
než magnát mstný, jenž kabát nosí rudý!
Vždyť když nás odboj asiatský ranil,
jen horal ten nás se svým rodem bránil.
On hvězdou byl, když čas všem hrozil mrakem.
Náš vděk a láska buďte se Slovákem,
jejž nechce bránit povinně ni Řím.
Jeť v zemi Slovák prvním synem Tvým,

v něm není úskoku a není zrady,
a poslední z nich je nám nad Arpády!

Meč práva každému ať hlavu srazí,
kdo nejvěrnější rod tvůj drze kazí.
Zda u trůnu jej vezmeš na milost?

„Pryč, sveřeposti divoká, už dost,
nechť pomstou zběsilou jsi k vraždám hnán,
dost! Bůh jsem tvůj, tvůj vládce a tvůj Pán!“ —

SOKOLŮM SLOVÁKŮM.

Slováci, sokoli, na dalekém poli,
na křídlech se vzneste, leťte se Sokoly,
se sokoly bratry z vlasti Vaší rodné,
dříve než Vám Maďar v zlaté srdce bodne!

Rozleťte se vůkol do bratrských zemí,
ducha jasným okem, síly perutěmi,
v jedno velké srdce nadšeně se slučte
a svá sokolčata k slunci vzlétat učte!

K slunci rodné Slávy, v slavnou slávskou vatru,
blíženci se staňte bohatýrských bratrů!
Výš! Myšlenek meči budiž bojováno!
Noc trvala věky, budiž věčné ráno!

ČERNOVÁ.

Černová, Černová, dědino milá,
přemnoho slovenské krve jsi pila:
Pily ji brázdy tvé, i tvých křů sněti.
Maďaři vraždili muže tvé, děti!

Maďaři vraždili ženy i muže,
na prsou kvetly jim krvavé růže;
Maďaři vraždili jak diví kati
děti tvé, rozprchlé po chudé hati.

Maďaři vraždili děti, tvé statky,
po boku otčíků, na prsou matky;
Maďaři vraždili děti, než zkvetly,
Maďaři vraždili vše, s čím se střetli.

Maďar ti zavraždil květ dětí zlatý,
odvedl statek tvůj, zapálil chaty,
všecko ti uloupil, všecko ti ruší,
jazyk chtěl vyříznout rozdrásav duši.

Ale ten nevezme v útrap tvých mnohu,
jím budeš žalovat na nebi Bohu.
Hospodin pošle v ně strachy a hrůzu,
vyhubí, vyhladí maďarskou luzu!

BRATRŮM SLOVÁKŮM

Vesele slunéčko k Slovensku se kloní,
líbá ladné kraje, líbá Horehroní,
zveselený Dunaj čil svou spěchá dráhu,
vesele kol Nitry, Revuce a Váhu.

Slovák už mdlou hlavu do dlaní neklade;
veselo je v chýškách, veselo je všade,
oči jeho čile, převesele svítí,
obláčkem se v týlu jasná radost nítí.

Pěkná bílá huňka kryje jaré plece,
baťoh plný chleba utěšuje vrece,
Slovák usmívá se jak to slunce ranní,
netřeba mu déle chodit po pytání...

Čím že se to stalo, čím, můj milý Bože?
Vesele si Dunaj hladí svoje lože,
blažen sobě zpívá, břehy svoje zdraví,
nedbá, že se vzteká Maďar supohlavý.

Už se marně šarkan*) na rod slávský vrhá,
už mu jaré chlapce v zlobě neroztrhá,
už mu jeho sličné dcerky neukradne.
Spadl Maďar s nebe, do propasti padne!

Do propasti padne, utopí se v hrůze;
marna byla světem pyšná jeho chůze,
nevrátí se více plný dravých vzteků,
věru, nevzkřísí se zlosyn věčně věků.

Pohleď, Slovači má od Sadu a Kluše,
k Tobě z dálky letí poraněné duše,
poraněné duše za svým právem letí.
Spěchej, přiveď k nám též milé svoje děti!

S námi spěchej, s námi, byť po dlouhé době,
třesoucím se hlasem brat Čech volá k Tobě:
Vzmuž se! Nechť se zvedne ruka ukovaná
na zlosyna, lotra, ďábla, na šarkana! . . .

Vytrvej, pojď s námi, jak Ti Pán Bůh velí!
Vítězit lze tomu, kdo svým právem čelí,
vítězit jen tomu, v svém kdo stojí právu.
S námi spěchej, s námi, pro právo a slávu!

*) Drak.

SLOVÁKŮM.

Na Tatrách se blýská —
aj, to Perun svatý!
Probouzí se víska,
probouzejí chaty.

Probouzejí chaty,
probouzí se víska,
jonák, štěstím jatý,
hlaholně si výská.

Výská si a volá
na cestičce polní:
Hola, brati, hola,
zpívejte, jsme volni!

Volní na Krivani,
bez maďarské stráže,
už nám hunští páni
nespoutají paže!

Nemohou nám svírat
do klád naše nohy,
nebude umírat
s bratrem bratr mnohý!

Nebudem umírat,
budem žít nanovo,
už nás nesmí týrat
jařmo Maďarovo.

Už jsme volni, brati,
volní ve své zemi,
už se vrah nevrátí
s mukami k nám všemi.

Už se nenavrátí
ani po stu letech;
vymírají kati
ve svých katích dětech.

Vymírají syni,
vymírají dcery,
vymírá už nyní,
zlý vlk stářím šerý.

Už nebude loupit
naše lány orné,
nedá se brat koupit
v pevnosti své svorné.

Budem silni zase,
jako dřív jsme byli,
než nám ve zlém čase
děti zahubili!

Bude Slovák rekem,
jako za Matěje,
zhyne Maďar vztekem,
tak se vrahům děje.

Jako za Matěje,
statečného Čáka,
čas se na nás směje,
k hrdinství nás láká.

Radost děti líbá,
líbá naše kmety,
mile níž se shýbá,
na sokolské slety.

Sokolí nám křídla
slunným světlem zlatí,
nechať z pekel zřídla
klekcí orli klatí!

Jak za Jiskry reka,
s vrahy v boj se dáme,
zarudne Váh řeka,
až je porubáme!

Orly porubáme.
Bůh v nás sílu vzbudí,
děti, květ, jejž máme,
přivineme k hrudi.

Přivineme k prsu,
bratry podružené,
květ vonného trsu,
který v růže žene.

Budeme zas prací
sílit se a růsti,
kdo se k otcům vrací,
Bůh ho neopustí!

Vlasti v slibu svatém
věrně vytrváme,
bratr státi s bratem
věrně přisaháme.

Smrt nás nezastraší
ani vrahů dýka,
máme volnost naši,
máme Masaryka.

Hyne Maďar škůdce,
Maďara strach svírá,
že nám Bůh dal vůdce,
reka, bohatýra.

Masaryka reka,
volné vlasti v čele;
bolest třistavěká
našla spasitele.

Za ním všichni k práci,
za ním v práci k výši,
sláva se nám vrací
do tatranských skrýší!

V horských lesů sněti,
v krytu kolib, chatek,
radujte se, děti
podtatranských matek!

Nový čas se denní
slovanskému rodu,
kdo jsou připraveni
umřít za svobodu!

DOSLOV.

Slavný básník „Cymbálu a huslí" přichází po zámlce několika let s novou knihou básnickou. Uplynulo téměř již půl století od té doby, kdy v úrodném nitru básníkově vyklíčila myšlenka „Cymbálu a huslí", jež vyšly na veřejnost r. 1876.

Byla to kniha revoluční, osvoboditelská. Po letech varu a sváru bylo tu pověděno vykupitelské slovo: Máme vás rádi, mějte nás rádi, milujme se! Jen ať „Slovač k nám na sobáš přijechá" (Žďaný sobáš), český meč si již nevěstu vysvobodí! (Báj o Jiskrově meči proplétá se celým cyklem.) Také literárně měly „Cymbál a husle" takový revoluční smysl: Vysvobodily tak zvanou vlasteneckou poesii těch let ze zajetí fráze, daly jí sílu myšlenky a slovesný nový tvar. Po této stránce zažehly duše a osvěžily úhor písemnický právě tak jako po čtvrtstoletí Bezručovy „Slezské písně".

Byl to tedy *Čech,* kdo první podal ruku k smíru.

Byla přijata na Slovensku vděčně, ba vroucně a nadšeně. Žel však Bohu — Slovák jak prudce vzkypí, tak rychle ochladne. Svetozár Hurban Vajanský věnoval „Tatry a more“ Adolfu Heydukovi. Ve „Venovanie“ apostrofuje básníka „Cymbálu a huslí“:

Ty, silný, spievaš v láske,
ja, slabý, zvem do boja.

Bojoval potom proti nám. U mládeže zvítězila však myšlenka Heydukova, třebas jí básník sám i báseň sama zůstávali neznámi. Jako by sám byl vyřkl ortel Vajanský, když v druhé sloce „Venovanie“ napsal:

Tys láskou zostal víťazom,
ja ranen idem z boja!

A dnes, v radostné době osvobození, v době, kdy „splývá Podtatransko s Polabinou“, je to opět slavný básník „Cymbálu a huslí“, opět *český* básník, který vychází uvítat laskavým objetím snoubenou Slovač. Jak bude přijata rozevřená jeho náruč? — — —

Hle, co pravil T. G. Masaryk v prednášce o „Problému malého národa“ v Pešti 23. února 1911: „Neverím, že by bol Slovák citlivý, mäkký. Uvedomil som si to pri Kollárovi a Palackom. Slovák jest často slabý, ale nie mäkký. Vie byť tvrdý

jeden proti druhemu. Srdečnosť? Slovák je rozumár, racionalista, egoista. On sa nerozplýva."

A hle, kterak odpovídá *Hviezdoslav* na Heydukovu báseň „Bratřím Slovákům", která se čte v čele této knížky:

Bratom Čechom.

‚Mé srdce krvácí a hruď se třese,
když zníčen mysli tebe vzpomínám,
a duch můj bloudí v bolestí tvých lese,
ty lide slovenský' . . . Tak hlási k nám
sa opäť, bratia, poet váš: — Ten, ktorý
v chór vašich spevcov vplýva slávikom;
a ktorý zablúdiv i v naše hory,
nás odkryl: Jak sme z tisícich rán chorí . . .
až topíme sa v žiali všelikom.

‚Mé srdce krvácí, má píseň pláče,
a poraněným křídlem slétá níž' . . .
stesk snuje ďalej. Trafil do zápače
bied našich čajs': i teružit nás kríž
zrel maninou kams' — na vrch Kalvárie —
a bársi nohy nestačia už v chod,
pod ťarchou v prach sa nachýlily šije,
i čul — preds' sipieť farisejské zmije
a čvärgu posmešnú náš chleptať pot.

‚Mé srdce krvácí a hruď mi puká . . .
Já s tebou hynu, brate' . . . kvíli len.

Akiste zbadal: stroji sa už muka,
stl'p kati sadia v žuly výhlben —
dav chtivý divadla sa tiská v zmätku
kol — kopju zkúša žoldnier nebodaj —
Zkrakali havrani, čo vetria jätku;
v mrak duma hustne Velikého piatku —
Ach, pevče, darmo . . . Odvrať obličaj . . .

— A či tak všetci spevci vaši cítia,
ichž, bratia, chová váš vzduch, haj i sad?
A jestli tak: Ich pieseň láskou sýta
či ozaj srdcu slúži za výklad:
Národa velesrdcu? Ztadial' prúdi?
Ak áno — ó, by zvrel ten svätý mok! —:
Čo vtedy priehrady? Hmlí ranných čmudy!
Čo priek — vztek sveta? Zákonníkov sudy? . . .
Tok lásky nezná medzí, prekážok!

Veď vedeli sme, vieme: Máme bratov.
Lež čo? Ten onen v borbe z všetkých síl . . .
A prvorodec, čo lví podiel schvatol,
jak v rodinách vše . . . hrdoš, samomil
aj trochu — len svoj prospech šetriť musí:
Hja, gazda najväčšieho chotára! —
Ostatne: Sochy údy síc, no kusy . . .
A my zvlášť? Ach, viem: Zošklivie sa, zhnusí
i vlastným v pokon obraz lazára.

Jak v ten sme sklesli stav? V bruď u podnožia?
Hriech otcov to či synov úpadok?

Alebo osud, nepriazeň snáď Božia? . . .
Kto rozmoce ten uzol záhadôk!?
Veď vloh nám dosť tiež, zdravá krv, duch živý;
však pád! — Duch náš má večných sberačov,
náš duše kalich cudzím ústam hliví,
sme v nájme zdroj, chlieb, soľ . . . och, nešťastliví!
I pod pätou a preto — bedačou.

Sic vos non vobis' . . . i náš úrek planý;
tá kliatba morí i nás odveká.
Hneď sami prehneme, hneď odránaní. —
I u cesty vše vídať človeka,
jak sdraný, zbitý leží, bôlom stene,
a Samaritán nejde — Ó ten cit! . . .
Ba nech tak zviete jeho položenie,
jak záštity mu, priazne, pravdy nenie:
Nie, nemožte ho minúť, zatratiť!

„Čo ste sa odtrhli, nač odstiepili?' . . .
Ó uduste už navždy výčitku!
Je krutá, márna aj; len rôzni, mýli,
nám znechucuje spolstvo úžitku —
Či nezreli ste nikdy veličizný
strom v háji: Z kmena tohož dvojcence
pretekom k obrov dužieť vekožizni?
Ste nezkúsili: Deti, trebárs blizny,
jak vzrástly, v lícach svitu rumence?

Nech mluvu ľudu odrazíme k staji,
i v ústach zhorkne mu v blen, nevražou;

a my znat' čím vám? L'udstva o turnaji
as závadou len, v krídla prít'ažou —
Hoj, nie je slovenčina pre nás puto!
Ba ona pomáha ho zdrvit', sňat';
i nežiadajte šmarit' páku túto! . . .
A nebolo by Tatier zvukov l'úto
vám v Slavian symfonii postrádat'?

Skôr láska nech nás spolči, pravá láska!
— Viem, vy i sami, bez nás ste si dost';
vám nepotrebno chudobného kláska
s nív našich, shrnuvším žní hoj i skvost:
No vel'kodušnost' žnie, kde núdza sieva . . .
Aj krb váš, znám, nie sklad je popola:
Však verte, je i Tatier kosodrievä
sám zápal, lúč sám — a jak blčí, spieva:
Čo píštel' hrá, čo fakla plápolá —

Hej, láska nech nás slúči! Láska, láska!
Je ona najpevnejším ohnivom,
čo nezkruší ni vrah-svet, nieto hláska
by bárjak rôzna v chvení zunivom.
Ba láska je tá moc, čo v slnci buší,
pól k pólu tiahne, rovná všeliký
svár protív . . . Ona svetlom — teplom duší!
Jej sverme: V tavni, rozdiely kde ruší,
nech svarí raz i naše jazyky!

Sme bratia — milujme sa bez podmienky!
Bez zretelov, jak poníme to vrah:

Ten stavajúci naše na odtienky,
na bralách našich prí — hrad svojich bláh;
ten večne ryjúci v nás červom, krtom,
nás štvúci nahlas hneď, hneď potajme;
ten šliapajúci po príkaze štvrtom
i ostatných — Hron dejin shlukne zvrtom:
Len milujme sa a sa nedajme!

— Vďak, majstre môj, ti za sústrastné žiale,
stisk ruky vrelý, tešný príhovor!
Ba chceme žiť! Dych hájiť neustale,
vzniesť hlavu, ducha každý nad odpor —
Žiť chceme! — A to tak je šíra túha,
že všetky svierajúce obruče
jak nite predre, z otrockého kruha
sa vymyká sťa z mračna pablesk, duha . . .
až svobodu si zajme v náručie.

No ani nesmúť vo slávičom nárku,
moj spevče! Ovšem: Je to prihrube
zle s nami: V blankyt nedožičia špárku . . .
Predsʼ ešte ďaleko je k záhube,
ďaleko eště k vyvráteniu z pôdy!
Ten opoj detvy skoro vytratí
sa z hlávok bučných, len si chlipnú vody
z prs Tatry . . . Hej, vždy zápor do prírody
bol odboj bláznov, pýchy v závrati!

Nezahynieme! . . . Ach, my vetchí, starí —
nám ak hrob vručí snietku pokoja.

Však vidím mládež! Postup našej jari
do pol'a s pluhom, v broni do boja
s démonmi krivdy, s lhárov-tmárov školou . .
A je ich, chvalabohu, rúči sbor:
Viac nežli bolo kedys' apoštolov,
než junákov tých s Argonautov vôl'ou,
ichž dol' Váhom raz vrátky niesol vor —

My vytrváme! Mocne vieri viera
tá v nás a nádej naša nezvädá
vzdor mrazom, sparám; každý čuv sa vzpiera
oproti smrti, každá nálada . . .
Žit' chceme: A tu vieme, že je žitie
blesk umu, ramien rozmach, pospech nôh:
A v tom vy — skvúci vzor! — nás obodríte —
Nie, opustit' tých, čo si vážia bytie,
ni člověčenstvo nemôž' ani Bôh!

Mně zdá se tato báseň podivuhodně potvrzovati slova Masarykova. A zdá se mně, že bude pro nás i pro drahé bratry Slováky velmi užitečné (také politicky), uvažovati též o takových věcech nad těmito verši kmeta básníka.

František Tichý.

POZNÁMKY.

Slovo vydavatelovo.

Básník, svěřiv mi vydání této knihy, poslal mi několik básní v rukopise, po případě v opisech novinových otisků. K nim připojili jsme báseň „Bratřím Slovákům“, původně otištěnou ve sborníku „Slovensko“ (Umělecká beseda, 1901), kde čte se i báseň Hviezdoslavova, citovaná v Doslovu, a úvodní báseň „Slovenské čítanky“ (red. Fr. Bílý, nákladem E. Šolce). — *Fr. Tichý.*

Slovníček k básni Hviezdoslavově.

Zápač stinné místo: *[illegible]* téměř; *teružit* vléci; *manina* co z cesty jest (Kott); *bárs* ačkoli; *ťarcha* tíže: *čuť* slyšeti; *preds* přece: *sipieť* sípěti; *čvārga* (k maď. csürhe?) svině; *akiste* bezpochyby; *stlp* sloup; *sadia* sadí, posazují; *kopju zkúša* kopí zkouší: *nebodaj* bezpochyby; *jätka* kořist; *či* zda; *[illegible]* opravdu; *stadial prúdi* odtud proudí; *ak áno*

jestliže ano; *ó, by zvrel* kéž by vřel; *borba* zápas; *chotár* úhrn pozemků; *v pokon* na konec; *bruď* kal; *hliví* lenivě slouží; *bedača* bědný lid; *úrek* uřknutí; *dužiet* dařiti se, jíti k duhu; *blizny* dvojčata; *blen* blín; *zdrviť* zetlíti; *nevraža* nenávist; *šmariť* zlobně odhoditi; *núdza* nouze; *kosodrievä* kleč; *blčat* plápolati; *čo píštel* jako píšťala; *ohnivo* článek řetězu; *bárjak* (srbochrv.) prapor; *v tavni* v tavírně; *stavajúci* stavě, spoléhaje; *odtien* odstín; *bralo* vysoká skála; *prí* číhá, čeká; *hrad svojich bláh* raduje se ze svých opevnění; *dych* dech; *prihrube* velmi; *v blankyt nedožičia špárku* do blankytu není ani skulinky; *opoj detvy* mladické opojení; *hej* ano; *vručí* do ruky podá; *bron* zbraň; *rúči* svěží; *dolʼ Váhom* dolů po V.; *spara* parno; *čuv* čiv; *obodríte* posílíte.

OBSAH:

JOS. PFEIFFER, PRAHA 1100-II
TOVÁRNA NA ZBOŽÍ KNIHAŘSKÉ